

PORTUL, TRADIȚIILE ȘI OBICEIURILE BULGARILOR DE LA BUZĂU

Valeriu NICOLESCU, Viorel FRÎNCU

BULGARIANS'S FOLK COSTUME, TRADITIONS AND CUSTOMS IN BUZĂU

Abstract

The refuge of the Bulgarians to north of the Danube was due, first of all, to the oppressions to which they were subjected by the Ottomans, as part of the specific feudal regime of the Ottoman Empire domination, but also to the pressures to accept Islam as one's religion. During the entire Middle Ages, most Bulgarians migrated due to the persecutions of the Turkish administration, the cruel exploitation, their impoverishment to the limit of subsistence, so that they could no longer pay taxes or ensure the existence of their families. The migration of the Bulgarians from their homeland to the north and north-east took place especially in three great periods, between the years 1769 and 1791, 1806 and 1812, 1828 and 1829, but corresponding to as many periods of Russian-Turkish wars. The arrival of the first Bulgarians in Buzau can be established precisely in 1806, when they were brought by the Russians for colonization. The second Bulgarian colony came in 1828, when the Russians took Braila from the Turks. They had settled in the west of the city and in the village of Mărăcineni, one part passed to Huși and another to Ploiesti. Being a peaceful and hardworking population and especially because their occupation was a branch of agriculture that Romanian farmers seemed not to be really accustomed to.

The article presents a brief historical evolution of the Bulgarian community in the city of Buzau, making important contributions in terms of traditional men's and women's clothing, as well as a detailed description of the customs related to the marriage ceremony in the 40s and the 50s of the 20th century. The last part of the article presents details related to the gastronomy of this ethnic group whose main occupational feature was vegetable growing, specially the seeds of tomatoes and cucumbers, which made them known all over the world.

Cuvinte cheie: comunitatea bulgară, Buzău, costumul popular, tradiții, logodnă, nuntă

Keywords: Bulgarian community, Buzău, the folk costume, traditions, engagement, wedding

Analele Buzăului XIII, Buzău, 2021, p. 257 – 290.

Cucerirea Bulgariei de către turci a devenit o realitate dură, aceasta începând din anii 1370-1371 și sfârșind prin anii 1421-1422, când ultimul teritoriu, numit și țaratul de la Vidin, a fost distrus de sultanul Murad al II-lea. Ca urmare, Bulgaria este transformată într-un sangeac în cadrul pașalâcului Rumeliei¹.

Din momentul în care cel de-al doilea țarat și-a încetat existența, datorită ocupării Bulgariei de către armatele otomane, tot mai mulți locuitori de la sud de Dunăre au luat drumul pribegiei spre alte meleaguri mai ferite, unii spre Banat, alții spre Oltenia, Muntenia, Moldova și chiar mai departe.

Refugiarea bulgarilor la nord de Dunăre s-a datorat, în primul rând, opresiunilor la care erau supuși de turci, prin regimul specific feudal de stăpânire al Porții, dar și constrângerii de a accepta drept religie islamul. Pe parcursul întregului ev mediu, majoritatea emigranților bulgari au luat drumul pribegiei datorită împilării, persecuțiilor administrației turcești, a exploatării crunte, a sărăcirii lor, până la limita subzistenței, încât nu mai puteau plăti birurile și impozitele și nici nu mai puteau asigura existența și traiul familiei².

Migrația bulgarilor din patria lor, către nord și nord-est, s-a făcut îndeosebi în trei mari perioade, între anii: 1769-1791, 1806-1812, 1828-1829, corespunzând la tot atâtea crâncene perioade de războaie ruso-turce.

Cei mai mulți bulgari au trecut la nord de Dunăre în anul 1810, după ce printr-o ofensivă rapidă generalul Kamenski a cucerit localitățile Arnautkioi, Razgrad ș.a. Unii dintre bulgari s-au așezat la Buzău, iar alții au trecut în Rusia. După războiul ruso-turc (1806-1812), au emigrat în Țara Românească și Moldova circa 86.000 de bulgari, iar în urma războiului din 1828-1830, alți 140.000 și-au găsit refugiul la nord de Dunăre³.

„Venirea primilor bulgari în Buzău se poate stabili precis în anul 1806, fiind aduși de ruși pentru colonizare. A doua colonie bulgărească a venit în 1828, când rușii luară Brăila de la turci. Aceștia se stabiliseră o parte în apusul orașului și în comuna Mărăcineni, o parte a trecut spre Huși și alta la Ploiești. Fiind o populație pașnică și muncitoare de pământ și mai ales pentru că ocupația lor, singura de altfel atunci ca și acum, era acea ramură a agriculturii

¹ *Relații româno-bulgare de-a lungul secolelor (sec. XII-XIX)*, vol. I-II, București, 1971/1984; Nicolae Ciachir, *Istoria popoarelor din sud-estul Europei în epoca modernă (1789-1923)*, București, 1987; C. Rezachievici, *Istoria popoarelor vecine și neamul românesc în Evul Mediu*, București, 1998; P. Pavlov, I. Ianev, D. Cain, *Istoria Bulgariei*, București, Editura Corint, 2002.

² Constantin N. Velichi, *România și renașterea bulgară*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 51.

³ *Ibidem*, p. 53.

pe care se pare că agricultorii români nu prea o obișnuiseră. În momentul de față numele de bulgari buzoieni și-l dau ei”⁴.

Când au fost nevoiți să-și părăsească locurile natale, casa și grădinile cu zarzavat din care își duceau traiul de sute de ani, fiind harnici gospodari, cum puțin întâlnești printre seminițele din vechea noastră Europă ori de aiurea, bulgarii, ca și noi, românii, fiind mai mult sub vremuri, au luat de acasă, în drumul lor spre pământul făgăduinței, la nord de Dunăre, în carele trase de bivoli, comorile cele mai de preț din țara lor: arta, cultura, obiceiurile, tradițiile, gastronomia și, pe lângă acestea, semințele de roșii și de castraveți, care i-au făcut cunoscuți în lumea întreagă.

Ajunși în „grădina Maicii Domnului”, pe actualul teritoriu al României, din Banat și până în Dobrogea, comunitățile de bulgari, care își mai zic și „sârbi”, din motive pe care le vom desluși mai departe, au găsit toate condițiile ca viața lor să meargă mai departe, fără să regrete pasul făcut. Cei mai mulți dintre băjenari au avut parte să regăsească la populația majoritară aceeași credință ca a lor – creștinismul, fie că s-a numit ortodoxism, fie că s-a numit catolicism -, pământuri multe și bune pentru ceea ce vroiau să întreprindă, dar mai ales o ospitalitate de care n-au avut parte nici în fosta lor țară de origine, ajunsă în acele vremuri grele un simplu pașalâc, care le amenința nu numai existența, dar și credința.

În timp, cei mai mulți dintre bulgarii stabiliți pe teritoriul României s-au contopit cu populația majoritară, pierzându-și limba și o parte din obiceiuri și tradiții.

Într-o statistică realizată privind neamul locuitorilor la recensământul general al populației din 29 decembrie 1930, la populația statornică după neam, mediul rural și urban întrunite, rezultă că din cei 309.405 locuitori ai județului Buzău, erau înregistrați 76 de bulgari (declarați după neam), iar în județul Râmnicu Sărat erau 53 de bulgari, la o populație de 184.956 de locuitori⁵.

Portul tradițional

Portul tradițional al bulgarilor, deși era asemănător cu cel al țaranului din partea de răsărit a Câmpiei Române, avea unele particularități care îl personaliza, deosebindu-l față de cel al populației majoritare. Sunt similitudini în ceea ce privește țesăturile decorative (materialele, motivele populare), dar și

⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), fond *Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor*, dosar 510/1942, f. 376-380.

⁵ Sabin Manuilă, *Studiu etnografic asupra populației României*, București, Editura Institutului Central de Statistică, 1940, pp. 23-52.

diferențe, mai ales în vestimentația bulgăroaicelor care preferă aplicarea de ornamente în culori vii (galben, roșu aprins, verde, violet etc).

Particularități ale portului bărbătesc

Bărbații vârstnici se purtau cu ilic, cu cojocel sau mintean *găităn*, de preferință de culoare roșie sau verde, lucrat dintr-o dimie groasă, cu înflorituri bogate de găitan și vipușcă din piele, care se încheia cu nasturi în chiotori tot de găitan. Peste mintean avea o haină lungă, numită *fermenea*, de culoare neagră, împodobită, de asemenea, cu înflorituri de găitane. Iarna, peste fermenea, se purta *șuba*, din dimie căptușită cu blană de oaie. Pantalonii, cu predilecție având culoarea maro, neagră sau roșie, erau confecționați din dimie, erau largi sus, cu crețuri, iar jos erau strâmți și se încheiau cu copci, ca și șalvarii. Aceștia erau comandați la croitori specializați, sub denumirea de *poturi* sau *o sută și-un creț*. Cămașa era din pânză de casă, cu cerculețe pe piept, iar gulerul se încheia cu trei nasturi. Bărbații se încingeau cu chimir lat, cu brâu țesut cu fir și curelușe sau de bete, din care nu lipsea un cuțit într-o teacă de lemn. Pe cap purtau căciulă de oaie sau pălărie rotundă, în funcție de anotimp. Bulgarii se purtau cu *ciupici*, un fel de pantofi din piele groasă asemănătoare cu cea de bocanci, și ciorapi de lână, de preferință albi. Cei mai avuți se încălțau doar cu cizme cu carâmb scurt⁶.

Particularități ale portului femeiesc

Fetele mari și dar și *bulca* (femeia tânără, măritată) își strângeau părul cu un tulpă subțire cu ciucuri sau dantele, care era „tras” pe frunte, și peste care se legau, vara, cu o basma și iarna cu o broboadă de lână. Specific acestora este portul salbelor de galbeni, diferit de cel al româncelor, prin aceea că galbenii sunt prinși în două-trei rânduri, pe o panglică de mătase roșie, care se lega în jurul gâtului, în formă de fundă, ce se prinde la spate, având pe cei mari în față⁷. La început, fetele mari, care se duceau la horă, purtau o scurteică lungă, asemănătoare portului jupâneselor românce din secolele XVIII-XIX dar, cu timpul, aceasta a devenit mai scurtă, ajungând în lungime până la mijloc. Pe vreme caldă, „sârboaițele” se purtau îmbrăcate cu cămașă albă, din pânză de bumbac sau in, care se încheia la gât, cu colțunași. Pe vreme rece purtau *zăbun*, o haină lungă, fără mâneci, și *sucman*, o rochie de asemenea fără mâneci, groasă, din postav, răscoită adânc la piept, iar fusta avea bordura lată și broderie cu dantelă. Bulgăroaițele mai în vârstă se îmbrăcau cu rochii făcute din lână lucrată în casă (la război), încrețite, cu dungi colorate, numite *androc*. Pe cap aveau o basma de lână, care era înlocuită, pe vreme rea, cu un *bariș*, cu

⁶ Constantin Dumitrescu, *Material documentar privitor la orașul Buzău*, mss., D.J.A.N.BZ., vol. II, pp. 18 - 45.

⁷ A.N.I.C., fond *Ministerul Culturii Naționale și Cultelor*, dosar 510/1942, f. 376-380.

care se acopereau tinerele sau cu un *testemel*, o broboadă (basma) făcută din lână foarte subțire, purtată de femeile trecute de 30 de ani. În picioare aveau ciorapi de lână de culoare roșie și papuci. În timpul iernii, purtau pe deasupra hainelor o scurteică, căptușită de obicei cu blană de miel, iar cele mai înstărite își decorau haina cu un guler de vulpe⁸.

Logodnele și căsătoriile

Acum câteva zeci de ani, erau frecvente logodnele aranjate între părinți și rudele celor doi tineri. Ca un paradox, logodnica (viitoarea mireasă) afla ultima, de cele mai multe ori, cine era alesul desemnat de părinți și rude. Întro zi stabilită de comun acord de părinții viitorilor logodnici, tânărul, posibil viitor mire, și câteva persoane apropiate, veneau în pețit la casa tinerei cu care urma să se căsătorească. Aceasta nu avea acces la discuțiile preliminare, în vederea învoielilor conforme tradițiilor.

În cazul în care se ajungea la un consens, logodnica era invitată și ea la discuții. În timpul discuțiilor, în cameră nefiind și viitorul mire, ea nu avea decât să--și „spioneze” viitorul soț, pe gaura cheii de la ușa, care îi despărțea, cu intenția să intuiască felul cum arată tânărul pețitor.

O poveste auzită în familie spunea că fata a văzut un băiat cu nasul mare și s-a rugat să nu fie el viitorul soț. Dar legile nescrise ale familiilor de bulgari i l-au destinat tinerei.

Finalul a fost, totuși, unul fericit. Celelalte calități ale băiatului, din care nu lipsea, inerent, dota destul de bogată pe care urma să oprimească la nuntă, eclipsa „defectul” viitorului soț.

Și, precum în poveste, cei doi au trăit până la adânci bătrâneți, au avut copii și nepoți, care le-au dus numele mai departe.

Căsătoriile tinerilor coloniști bulgari aveau un tipic aparte față de cel al românilor, aceștia aducând din țara natală o parte din obiceiurile tradiționale. Astfel, încheierea unei căsătorii devenea o adevărată afacere a celor două familii, răspunderea căzând, de cele mai multe ori pe seama părinților băiatului. De remarcat faptul că între cele două comunități de bulgari din orașul Buzău – cei din „Mahalaua de Sus” (zona bulevardului Unirii) și cei din „Mahalaua de Jos” (zona Gârlași) – se iscau uneori conflicte, pe seama curtării unei tinere de către junele aparținător celui alt cartier. Nu de puține ori, rivalitatea dintre cele două comunități de bulgari avea drept rezultat răniri mai mult sau mai puțin serioase. Despre una dintre aceste întâmplări, iscată pe la începutul anilor '50, povestește profesorul Nicolae Vrapciu: *Într-o după-amiază, în apropiere de Calea Unirii, prin zona în care este actuala stradă Ciochinescu, unde își*

⁸ Constantin Dumitrescu, *op.cit.*, p. 33-34.

duceau traiul membrii comunității bulgarilor „din Mahalaua de Sus”, a apărut o căruță cu lemne condusă de un anume Ion Dimciu, și el, de asemenea „sârb”, dar din „Mahalaua de Jos”, din zona străzii Decebal. A fost de ajuns ca respectivul să fie observat de un anume Boiangiu, dintr-o familie veche de bulgari, venită însă ceva mai târziu decât cei din „Mahalaua de Sus”. Nu se știe dacă între cei doi existau conflicte mai vechi, cert este că între rivali a început o bătaie în toată legea, utilizându-se mijloace lipsite de orice fel de fairplay: restelul de la jugul boiler, țambre din gard etc. Când „gluma” s-a îngroșat și junele Boiangiu s-a ales cu o buză spartă, lucrurile s-au precipitat fiindcă ceilalți bulgari au sărit cu mic și mare în ajutorul comunitarului rănit, astfel încât „agresorul” a trebuit să aleagă calea cea mai rușinoasă dar și cea salvatoare: fuga. Este posibil ca revanșa să se fi întâmplat ceva mai târziu, fiindcă orașul Buzău, pe vremea aceea era, oricum, mult mai mic decât acum⁹.

În general, încheierea unei căsătorii debuta cu culegerea de date despre fetele ajunse la vremea măritişului, sarcină ce cădea asupra părinților băiatului, așa-numiții *căutători de casă*. În cazul când era găsită o candidată la căsătorie, părinții băiatului plecau la casa fetei, unde se tocmeau cu socrii mici asupra zestreii ce urma să o primească viitoarea familie. Un tânăr se căsătorea, de obicei, la vârsta majoratului și-și alegea viitoarea soție dintre tinerele cunoscute, când se întâlneau la horă. Dacă din anumite motive, părinții fetei nu erau de acord cu băiatul ales de fată, atunci acesta o „fura” de la horă, cu acordul acesteia și cu ajutorul unor rude sau prieteni. La semnalul convenit, fata se desprindea din horă și se urca în căruța pregătită din vreme și se ascundeau la una din rudele băiatului. Pentru a nu se face de rușine, părinții fetei purtau „negocieri” cu rudele băiatului și când se ajungea la o înțelegere se trecea la etapa decisivă a discuțiilor – stabilirea zestreii ambilor tineri. Discuțiile erau conduse de către cei mai bătrâni dintre rudele ambelor părți. La final, când toți se declarau mulțumiți, cel mai în vârstă se pronunța: „Așa am hotărât”, moment la care tinerii sărutau mâna tuturor celor de față. Apoi se începea petrecerea, iar în drumul către casă, părinții cu rudele băiatului și pețitorii cântau ca astfel vecinii de cartier să știe că s-a făcut înțelegerea.

O dată încheiate negocierile, cele două părți contractante semnau la Tribunalul județean, în fața magistratului, *foaia de zestre*. Un asemenea document, în original (vezi facsimilul), viza tocmai căsătoria dintre doi tineri bulgari din Buzău și avea următorul conținut:

Foaie de zestre

Prin aceasta se constată Dotta ce subsemnatul dau fiicei mele Dana născută Leșiu, ce cu consimțământul Patern aprobă căsătoria cu junele Ștefan

⁹ Informator Nicolae Vrapciu, fost director al Muzeului Județean Buzău, 2005.

C. Obretin din această urbe, culoarea galbenă, precum mai jos se arată anume. Buzeu, Anul 1879 Iunie 5.

1. Locul tot cu casa clădită pe dânsul, ce posed din vechime de la părinții mei situat în această urbe, Calea Dobrogei, culoarea galbenă și care locul se mărginește la față cu menționata Cale, la nord sau miază noapte cu locul lui Nicolae Leșiu și la sud sau miazăzi cu a lui Dumitru Vateu, iar fundul cu șanțul sau canalul ce curge cu apă la Heleşteele D-lui Ion Marghiloman, toată această proprietate valorată în sumă de lei 2000.

2. Gardioppa, compusă din mai multe obiecte de îmbrăcăminte, precum și din diferite scule de casă, lei 463.

Peste tot lei noi: 2.463 (două mii patru sute șese zeci și trei)

Boșcu Leșiu adeverește.

Mă mulțumesc pe dota de mai sus.

(ss) Dana Leșiu

Declar mulțămire pe dota de mai sus și de primirea ei, urmează propria mea semnătură (ss) Ștefan C. Obretin.

Pe lângă lada cu zestre, care conținea îmbrăcăminte și cele trebuitoare în casă, fetele de măritat primeau și câte o salbă cu bani de aur (icosari). Apoi nunta își urma cursul după obiceiul locului. Mai întâi se făcea logodna (*gudejul*), ceremonie care se desfășura la casa părinților fetei. Aici veneau părinții flăcăului, însoțiți de rude apropiate, cu căruța cu boi în care aveau cazane cu ciorbă, pilaf, tăvi cu friptură, pâine și sticle cu băutură. Pentru servit aveau și două *stropolitoare* (persoane care servesc la mesele de nuntă - n.n.). Primul ajungea la casa fetei un flăcău călare, care anunța sosirea oaspeților cu un foc de pistol. Era semnalul la care părinții fetei și invitații ieșeau la poartă și-i întâmpinau cu chioțe și urale. Intrau apoi în casă, unde avea loc un anume ceremonial. Mama băiatului scotea dintr-o legătură o broboadă mare de lână și un buchețel de flori artificiale pe care logodnica și-o prindea la ureche, iar broboada și-o punea pe spate. La rândul ei, mama fetei prindea un buchețel de flori la reverul hainei viitorului ginere și-l dăruia cu un ban de aur, după care tinerii sărutau mâna părinților. Viitoarea mireasă și prietenele sale prindeau apoi la pieptul celor prezenți florile de nuntă.

Pe una din mese, mama fetei așeza un colac rotund pe care tatăl băiatului pune verighetele, ce erau puse pe degetele logodnicilor fie de un prieten al flăcăului dar, de obicei, de nașul de cununie, în majoritatea situațiilor, cel de botez (când trebuia, din diferite motive, ca tinerii să-și aleagă nașul, aceștia mergeau la o familie de prieteni ai părinților cu un „plocon” - lichior,

bomboane, cozonac, portocale). Fata dăruia logodnicului o batistă lucrată de ea, pe care acesta și-o prindea la rever când mergeau la plimbare sau la horă.

După ce nașul pune verighetele tinerilor, îl întreba pe socrul mare cu ce dăruiește tinerii pe colac. Acesta pune bani de aur, unul lângă altul, la fel și părinții fetei și ceilalți invitați, până ce colacul era acoperit. La final, nașul lua colacul cu banii și-l dădea tinerilor. În timp ce se numărau banii, colacul era tăiat, iar musafirii se cinsteau cu ținică și stafide. Urma masa, care dura până dimineața. În acest timp, cele două soacre stabileau ziua numită „a croielii”, pentru a se ști ce obiecte vestimentare urmau să primească nașii, socrii mari și mici și membrii familiilor acestora (cămăși de noapte, șervete cusute în casă, broboade ș.a.). Toate acestea erau obligații ale părinților fetei, iar în cazul când ceea ce aveau nu era de ajuns, contribuia și soacra mare.

Ginerele trebuia să dăruiască soacrei mici o rochie, ca recunoștință pentru că a crescut pe viitoarea sa soție, iar socrului mic, cizme sau ghete, cât și patru perechi de papuci pentru rudele fetei. Mireasa primea de la ginere o scurteică, pantofi și floarea pe care și-o prindea la rochie, când mergea cu logodnicul la horă sau la plimbare. În prima zi de sărbătoare de după logodnă, tinerii și alte două perechi de prieteni ieșeau la o plimbare mai lungă, pentru ca toți care-i cunoșteau să știe că s-au logodit. Flăcăul purta la rever batista și buchețelul de flori, iar logodnica lui, o floare albă în păr. Veneau apoi la locul unde se organiza hora și se prindeau alături de ceilalți tineri, iar în cazul în care un alt flăcău vroia să danseze cu proaspăta logodnică, cerea voie viitorului mire, care era de acord sau nu.

Din a doua zi începeau pregătirile de nuntă, când membri ai celor două familii mergeau pe la prăvăliile din oraș pentru „târguieli”, după care veneau la casa mamei fetei pentru a se bea „aldămașul”. Iar până în ziua de sâmbătă prietenele fetei o ajutau pe viitoarea mireasă la pregătirea ceremoniilor care urmau să aibă loc la casa părinților. Zestrea fetei erau strânsă în una sau două din camerele casei spre a fi văzută de rudele flăcăului, cunoscuți și invitați, prilej de comentarii, pozitive sau negative.

Joia, înainte de nuntă, bucătăresele care doreau să ajute la pregătiri, veneau la casa socrilor mari, tăiau păsări și pregăteau bucatele pentru masa de după cununie.

Vinerea se cumpărau ultimele produse pentru masă. Menționăm că invitațiile la nuntă se transmiteau verbal, de persoane anume stabilite, trimise de ambele familii, „chemătorii” având cu ei câte o ploscă cu vin, împodobită cu crenguțe de brad. Mai întâi erau invitate rudele și cunoscuții, apoi și alte persoane, fiecare dintre cei invitați luând câte o gură de vin din plosca oferită, spunând „Să fie într-un ceas bun”.

Sâmbăta, era ziua „bradului”. După ce la ora 12.00 serveau masa la casa mirelui și jucau în cântecele lăutarilor, 7-8 flăcăi și fete, cu 2-3 lăutari, însoțiți de un „stolnic” cu plosca, de o „stolniceasă” cu ploconul (vin sau țuică, bomboane sau dulceață, portocale) și alți invitați, cu doi brazi, mergeau la casa nunului, în timp ce flăcăii din fruntea alaiului trăgeau focuri de pistol sau armă. Ajunși la casa nașilor spuneau: „Bună dimineța, nune mare!” și apoi fixau brazii cu cuie pe stâlpii de la intrarea în casă, sau la poartă. Erau serviți cu vin, cozonac și dulceață, după care urmau jocurile populare tradiționale.

Reveniți la casa socrilor mari, luau alți brazi, „găteala” miresei și oglinda și alaiul se îndrepta către casa fetei. După ce spuneau „Bună dimineța, soacre mare!” întrebau de mireasă, care era ascunsă într-unul din ungherele unei camere. Fetele le răspundeau că nu este acasă, fiind plecată pe câmp. După un timp, mireasa venea în camera unde erau „brădașii” care îi cereau să rupă cu dinții vârfurile celor doi brazi, unși în prealabil cu miere sau ardei. La fiecare brad mireasa lega o batistă, iar la reverul flăcăilor, beteala, după care urmau „vedrele”: se turna o vadră de vin într-o cofă și se cerea mirelui să o țină în palma uneia din mâini, spre a-și dovedi puterea, de multe ori prilej de haz din partea celor prezenți.

Cu toții reveneau la casa mirelui unde avea loc o ceremonie cu valoare de simbol - „rasul ginericăi”. La început, flăcăul era așezat pe un scaun și i se fixa la gât un preș sau o bucată de pânză veche. Câțiva dintre tineri aveau în mână un satâr, un cuțit, sau topor și se prefăceau că-l rad. Alții veneau cu făină și mălai ca să-i dea pe față, în timp ce în cameră erau părinții viitorului mire și prietenii flăcăului. La un moment dat se apropia un flăcău cu un brici din lemn, se făcea liniște și când acesta apropia briciul de obrazul prietenului său, lăutarii aflați în pragul ușii începeau un cântec de jale:

Pusei briciul să mă rază.

Unde-i maica să mă vază.

Foaie verde ș-un dudău,

Ce bine trăiam flăcău,

Când eram la tatăl meu!

Încălecam pe calul meu,

Mă duceam unde vream eu!

Mă duceam în lumea mare,

Dormeam până-n prânzul mare,

Făr-de nici o supărare!

Dar acum m-am însurat,

Grija casei am luat.

Grija casei ș-a nevastei,

*Mi-a dat barbă fără veste!
Foaie verde, fir mohor,
Plânge-mă mamă cu dor,
Că ți-am fost iubit fecior!
Scoteam caii din șopron
Și plugul de prin obor.
Mă duceam la plugușor,
Aram pe zi un ogor,
Desculț și cu capul gol!*

Iar dacă nu mai avea mamă se continua:

*Foaie verde foi de varză,
Unde-i mama să mă vază.
Câtând briciul să mă rază!
Nu mai trage briciul tare,
Că plânge sora cea mare,
Cu păr galben pe spinare!
Plânge sora cea mai mică,
Piatra-n două se despică!
Strugurel bătut de brumă,
Rău e, Doamne, fără mumă!*

De era mort tatăl, lăutarii continuau:

*Strugurel bătut de piatră,
Rău e, Doamne, fără tată!*

Era un moment plin de încărcătură emoțională, când cei ai casei lăcrimau, mai ales când unul din părinți nu mai trăia să-și vadă feciorul însurat. După ritualul „rasului” mirelui, se organiza o petrecere numită *ghiulaba*, cu toții ieșind în curte unde încingeau jocul, până la miezul nopții.

Duminică dimineața, „brădari” însoțiți de fete, mergeau la casa socrilor mici, unde o domnișoară de onoare aducea pe o tavă rochia de mireasă, numită *diplo*, care avea multe cute, și o basma vărgată, ce se prindea pe cap cu multe podoabe de metal, monede și ciucuri colorați, toate acestea fiind dăruite de viitorul mire. Drumul era parcurs în trăsură, prima oprire fiind la casa nunilor mari, în fruntea alaiului mergând călări pe cai albi un grup de flăcăi – „colăcerii”, care trăgeau, la anumite intervale, focuri de pistol. În prima trăsură era mirele și o domnișoară de onoare cu „buchetul miresei”. La casa nașilor se spunea: „Bună dimineața și bine v-am găsit sănătoși” și, împreună cu invitații nunilor mari, alaiul se îndrepta spre casa miresei. În parcurs erau întâmpinați cu cofe pline cu apă, în care nunul pune monede, după ce i se ura: „Să-ți trăiască

finii, nune mare”. Când alaiul ajungea la casa miresei, un „colăcer” spunea „orația de nuntă” (multă vreme acesta a fost Petre Nenciu, din strada Culturii):

Bună dimineața, cinstiți socrii mari!

Mulțumim dumneavoastră, băieți militari!

Ce căutați, ce umblați?

Noi ce căutăm, ce umblăm,

La nimeni seamă nu dăm.

Dar cine sunteți dumneavoastră,

Să ne luați seama noastră?

Dar dacă ne veți lua cu binișorul,

Vă vom spune și noi adevărul,

Că de multe ce sunt și dese,

Nu le vom putea spune pe alese.

Tânărul nostru împărat,

De dimineață s-a sculat,

Fața albă și-a spălat,

Chică neagră-a pieptănat,

În strai nou s-a îmbrăcat,

Pe murgu a înșeuat,

Din trâmbiță a sunat,

Mare oaste-a adunat.

Două sute de oșteni,

Și-o sută feciori de boieri!

Și pe la răsărit de soare,

A plecat la vânătoare,

A plecat în țara de sus,

Dinspre apus,

Până caii au stătut

Și potcoavele au pierdut.

Atunci ne lăsarăm mai jos,

Pe după un deal frumos

Și alergăm și vânarăm,

În munții cu brazi, pe cerul cu stele,

Călcând dealurile cu florile,

Vâlcelele cu viorelele,

Satele cu florile.

Când bătu vântul de seară,

Sosirăm la drumul mare

Și dădurăm de-o urmă de fiară.

Stătu toată oastea-n mirare,
Unii ziseră că-i urmă de zână,
Să-i fie împăratului cunună.
Se găsiră și alți vânători mai iscusiți,
Care ziseră că-i urmă de căprioară,
Să-i fie împăratului soțioară.
Dar nunul cel mare, cu grija-n spinare,
Călare pe un cal ca un Ducipal,
Se umflă în nări, făcu ochii roată
Și când încoace privi, aicea ce zări?
O floristică tare frumoasă
Și tare drăgăstoasă
Și văzând că nu înflorește, nici nu vorbește,
Că nici locul nu-i priește,
Ci mai mult se ofilește,
Ne trimise pe noi șase oșteni,
Călare pe șase noateni,
Cu coamele cănite, cu frânele zugrăvite
Și cu cozile-mpletite.
Și cu toții pornirăm,
La curtea dumneavoastră venirăm,
Ca floristică să o luăm
Și la împărat s-o ducem.
Pornirăm și venirăm pe fața pământului,
Pe aripa vântului, bând și chiuind,
Din pistoale trosnind, caii încurcând,
Pe nări flăcări vărsând, nechezând
Și din capete scăpărând,
Până am sosit și v-am găsit.
Acum ori floristica să ne-o dați,
Ori de unde nu, de noi nu scăpați!
Căci am venit cu târnăcoape de argint,
Să scoatem floristica din pământ!
S-o scoatem din rădăcină,
S-o sădim la împărat în grădină.
Ca acolo să înflorească, să rodească
Și locul să-i priască,
Să nu se mai ofilească.
Poate dumneavoastră socri mari,
Ne credeți niscaiva tâlhari.

*Avem firman cu pecete împărătească,
Cine știe carte latinească,
Să vie să o citească,
Iar cine nu știe, să se ferească,
Ca de foc să se păzească!
S-aduceți socri mari, oameni cărturari,
Să vină vr-un popă cu barbă deasă,
Să ne citească cartea aleasă.
Să nu fie cu barba cărunță,
Să rămâie cartea necitită,
Sau vreunul cu barba rară,
Să ne ție până deseară,
Ci unul cu barba ca fusul,
Să ne dea curând răspunsul.
Răspunsul nostru este șase bărdace cu vin,
Șase năframe de in, de care se gălesc p-aici,
Cu fluturi și cu arnici,
Ștergarele fie și cu destrămură,
Numai să fie cu voie bună.
Pot să fie și de mătase,
Numai să fie de aici din casă,
De la cinstita mireasă.
Să nu fie de la vecine,
Să pășim vreo rușine.
Că va fi necinstea noastră,
Și ocara dumneavoastră!
Socrii mari! Ascultați!
Și-n urechi băgați!
Când va da soarele în deseară,
O mare oaste vă împresoară,
Dacă n-aveți bucate de ajuns,
Să aveți buți cu vin, vaci lăptoase,
Să mai aveți socri mari și lăutari,
Să vie tot satul,
Ca să se-nveselească împăratul.
Când soarele va di deseară,
Mare oaste vă înconjoară.
Să lărgiți casa, să-ntindeți masa!
Că vine împăratul îndată cu oastea lui toată,*

*O sută cinzeci și cinci, din cei mai voinici,
Cu fețele alese, cu mânecile sumese,
Scobiți în măsele, gătiți.
Soacre mare! Pentru vrerile tale,
Noi am vrea să descălecăm,
Dar n-am vrea ca pe jos să ne dăm,
Nu suntem ciobani de la oi,
Să descălecăm în noroi!
Nici niscaiva morari beți,
Să descălecăm în scaieți.
Că suntem boieri mari, ghinărari,
Depart de lângă mare, de unde soarele răsare.
Nouă să ne aduceți scaune de argint,
Să nu descălecăm pe pământ.
Sau să ne întindeți covoare,
Să descălecăm în pridvoare.
La cai să ne dați fân verde,
Cosit în noaptea de Sfântu Gheorghe,
Cu roua neluată, cu floarea nescuturată,
Strâns în sărbători, de două fete surori!
Caii noștri să mănânce, din capete să nu miște.
Caii noștri să bea, din capete să nu dea.
Ca și dumneavoastră, din partea noastră,
Urechile vi se vor tăia.
Noi am descăleca și am mai sta și am tot ura,
Dar ne frică că vom însera,
Ș-avem de trecut stânci, văi adânci,
Munți cu brazi înalți și întunecoși,
Bine v-am găsit sănătoși!
Soacre mare, ce s-a făcut nu mai e de desfăcut!
Să dai numai opt boi și șapte vaci,
Apoi să rabzi și să taci.
Ține soacre mare, această buturugă uscată,
La șezut crăcănată, ca o fată bărbată,
La fel ca și cealaltă.
Ia-nchină soacre odată,
Dar să nu bei băutura toată,
Căci căciula din cap îți sare,
S-o săruți mai binișor, să-ți pară mai dulcișor.
Poftiți de beți și să vedeți,*

*Că-i rachiu de Fințești, când bei te-nveselești.
Iar nu țiica dumneavoastră, zeamă de prune,
Când bei multă te umfli în burtă.
Faci burta tobă, intri după sobă
Și stai cu greierii de vorbă.
Tot urând, socri mari, vedeți că toți au rămas,
Cei de la spate cu gurile căscate,
Cei dinainte cu gurile proțăpite!
Aduceți un sac cu prune uscate,
Să le aruncăm în cele guri căscate
Ș-un putinei cu lapte bătut,
Să le turnăm puțin pe gât!
O strachină cu poame, să dăm și la cucoane!
Că prea au slăbit de foame.
Și câțiva căței de usturoi, să-i dăm la ai ciocoi!
Ce s-au pripășit pe la noi.
O căpățână de iapă brează.
S-o dăm la lăutăreasă,
Să urle boala în țigani apoi,
Cum urlă lupul la oi
Și un bărdăhan de cal bălan,
Să dăm un dar la lăutar.
Și iar vă urăm bucuroși,
Bine v-am găsit sănătoși!*

Atunci se deschideau porțile și intrau cu alaiul în curte. Ginerica cobora din căruță, punând piciorul pe un scăunel acoperit cu un ștergar (și care de multe ori se răsturna, spre amuzamentul nuntașilor), ajuta să coboare nuna și împreună cu *călțunarii* și *călțunăresele* (tinerii și tinerele care aduc hainele miresei, în dimineața nunții, sau înainte de nuntă. Se numesc călțuni sau călțunari pentru că aduc o dată cu toate celelalte daruri și „pantofii” miresei care în trecut se numeau și călțuni - n.n.) intrau în casă și se așezau la masă. Aici, unul din colăceri spunea o altă „orație”:

*Ascultați, dumneavoastră, nuni mari!
Și dumneavoastră, cinstiți socri mari!
Și dumneavoastră, cinstiți nuntași!
Dar mai ales dumneavoastră, cinstiți părinți,
Care de Dumnezeu sunteți orânduși!
Uite ce se roagă fiica dumneavoastră*

*Și se roagă cu smerenie
Se roagă cu multă plecăciune,
Ca să-i dați iertăciune!
Căci Dumnezeu,
După ce-a făcut cerul și pământul
Și-n celelalte zile ale săptămânii,
Făcu toate celelalte ale firii,
La urmă a făcut pe strămoșul Adam,
Cu frumusețe din soare, cu sânge și apă din mare
Și văzând Dumnezeu că nu-i bine de unu singur,
L-a adormit și a rupt din coasta lui
Și a făcut pe strămoșa Eva!
Adam deșteptându-se din somn,
Văzând pe Eva s-a speriat.
Nu te speria Adame!
Asta-i carne din carnea ta
Și os din oasele tale!
Și Dumnezeu i-a binecuvântat,
Cum a binecuvântat toiagul lui Aron,
De a înfrunzit și a înflorit,
Uscat fiind de 99 de ani.
Așa și dumneavoastră s-i binecuvântați
Și să-i iertați,
Căci binecuvântarea părinților,
Întărește casa copiilor.
Blestemul părinților,
Risipește casa fiilor.
Așa și dumneavoastră să-i binecuvântați
Și să-i iertați!
Mult și multe au trecut,
Până a venit vremea acestor tineri,
Ca prin urări bune să se-mpreune!
Binecuvântați-i ca în dragoste
Și în cinste să trăiască,
Nici un rău să nu-i mai despărțească!
Binecuvântați-i să se înmulțească,
Ca florile zării, ca nisipul mării!
Să se bucure de ai lor copii,
Cum ne bucurăm noi noaptea de făclii,
Să aibă lucruri bune de la voi să învețe!*

*Să-i aveți sprijin de nădejde la bătrânețe!
Dați-le drumul deschis în astă viață
Și din când în când o bună povață!
Iar voi cinstiți nunii mari, ca părinți de suflet,
Mereu să vă străduiți
Și să-i feriți de orice întinare!
Să faceți asta cu osârdie mare,
Pentru a lor fericire
Și a voastră mulțumire.*

În acest timp mireasa lega ștergarele pe umerii călțunarilor și, înainte de a se așeza la masă, turna nuntașilor ca să „se spele”, aceștia dăruindu-i bani. Apa era adusă de mire și mireasă de la o fântână, însoțiți fiind de lăutari, fiecare ținând găleata de câte o parte. În curte, așezau găleata, la care se lega un mănunchi de busuioc și se juca hora numită „hora găleții”. Mireasa avea la gât salba de bani, iar mirelui i se fixa la pălărie sau la cușmă un galben. Când alaiul era gata de plecare, un flăcău striga: „V-am furat mireasa!”, moment în care mama miresei arunca peste nuntași bucăți de pâine și boabe de orez, ca simboluri ale belșugului dorit tinerilor.

Când pleca, mireasa „trăgea” piciorul spre a se mărita repede și celelalte surori, iar lăutarii cântau, în timp ce mireasa plângea că se desparte de casa părintească:

*Taci, mireasă, nu mai plânge,
Că la mă-ta te-oi mai duce,
Cu doi boi, cu doi cocori,
Cu doi căței de usturoi!*

Se urcau cu toții în trăsură, alături de naș – mireasa și alături de nașă – ginerica. În față era un flăcău cu lumânările, iar mireasa ținea în mâini oglinda de zestre. În alte căruțe se așezau zestrea fetei și întreg alaiul de nuntași, în chioțe și pocnete de pistoale treceau în goană pe ulițele cartierului, spre biserică, iar dacă erau opriți în drum de oameni sau copii cu găleți pline cu apă, nașul le puneă în găleată, monede. Înainte însă de a se urca într-o căruță și lada de zestre, o rudă a fetei se opunea și nu accepta până nu primea în dar o pereche de papuci.

În biserică, tinerii și nașii stăteau pe o velniță de lână, adusă de acasă, iar socrii mari puneau în încălțăminte celor doi tineri câte o monedă de aur, ca să aibă noroc în viață. După cununie, cu lumânările aprinse, mergeau cu toții la casa socrilor mari. Aici avea loc un alt ceremonial, numit „turnatul”, mireasa turnând apă nunului și socrului mare ca să se spele pe mâini. Cei din jur

aruncau cenușă, mălai sau făină, ca să-i murdărească, iar în loc de săpun cei doi primeau o bucată de cărămidă. În final, mireasa le oferea câte un ștergar lucrat de ea, ca să se șteargă și ca dar. Primeau câte un pahar de vin, în care era câte o monedă, spre a închina în sănătatea mirilor. Vinul și banii se turnau într-o batistă și după ce lichidul se scurgea, se da miresei cu urarea de a fi econoamă în viață. „Banii de turnat” erau păstrați de mireasă, care săruta mâna celor doi. Era momentul când soacra mare prindea pe cei doi tineri cu un ștergar și-i ducea în casă urându-le: „Să fiți nedespărțiți!”. În casă, invitații erau tratați cu vin și dulciuri.

Apoi un flăcău lua unul din brazii de la poartă, de obicei cel ce avea prins între crengi un colac, ca simbol al belșugului și lăutarii dădeau semnalul „horei nunului” (nuneasca). Lângă „brădaș” se primeau, în ordine, nunul, nuna, mirele, mireasa, rudele acestora și ceilalți nuntași. În mijloc, lăutarii cântau:

Sus, sus, nune mare, c-ai o fină ca o floare!

Cruciuliță de argint, amândoi s-au potrivit

Și la ochi și la sprâncene,

Ca doi porumbei la pene.

Să trăiască și nunul, ca să ne dea bacșișul,

Să trăiască și nuna, ca să ne dea găina (...).

Lângă lăutari era și un „stropolitor” cu plosca cu vin și o bărdaca (mai târziu un pahar) pe care o umplea cu vin și o da nunului. Acesta dădea paharul unor nuntași din afara horei, de trei ori la rând. După „nunească” mirele, mireasa și nunii intrau în casă. Afară jocul continua cu geamparalele, căzăceasca, bătuta, românul, joc la trei, polca ș.a.

Când începea „masa mare”, nașii cu finii la mijloc se așezau în capul mesei, împreună cu rudele apropiate și ceilalți invitați. Lumânările aprinse se așezau în spatele tinerilor în două banițe pline cu grâu. La început se serveau gustările – rachiu, roșcove, măsline, brânză, babic și „cofeturi” (diverse sortimente de bomboane, zaharicale - n.n.). Apoi se aducea ciorba, un fel de mâncare gătită, friptură și plachie (mâncare scăzută din orez cu piper - n.n.) și costițe de porc.

Către sfârșitul mesei un lăutar cu o farfurie în mână strângea „darul” – bani, obiecte casnice și chiar răvașe pe care se trecea o anumită cantitate de cereale. Banii erau dați nunului, care după ce mulțumea tuturor nuntașilor pentru daruri, îi strângea într-o batistă și-i da miresei cu urări de bine. Cei doi sărutau mâna nașilor, după care, înainte de a fi trimiși tinerii la culcare, ginerica era supus unor „teste” – să rupă „dintele” unei furci din lemn și în două părți, o găină friptă. Dacă nu reușea de prima dată era ridiculizat cu aluzii „străvezii” la bărbăția lui. Apoi mirele lua cele două lumânări aprinse, mergea

în mijlocul camerei și le stingea de grindă și dacă se stingeau în același timp însemna că vor muri amândoi o dată, sau dacă numai una și apoi cealaltă, acesta era ordinea de deces.

Altă ceremonie era „legatul miresei”, moment în care nașa lua vâlul de mireasă al finei și-i da „sovonul” – rochie, pieptene, un șal subțire și o basma, cu care, de acum înainte, urma să-și acopere capul, ca semn al statutului de femeie căsătorită. Asistau numai femeii, care dăruiau miresei bani și diferite cadouri, în timp ce lăutarii cântau:

*Înfloriți, flori, înfloriți,
Că mie nu-mi trebuiți.
Mie când îmi trebuiți
Vă-n pismați și nu-nfloreți,
Înfloriți de umpleți culmea
Că mie mi s-a-nchis lumea.
Înfloriți de stați perete,
Că am ieșit dintre fete.
Foaie verde și-o lalea,
Roagă-te de nașa ta,
Să-ți mai lase-o viță-afară,
Să mai fii fată o vară.*

Mireasa plângea, semn că-și lua rămas bun de la viața de fată.

După ce mirii sărutau mâna nașilor și a părinților, plecau la culcare într-o cameră special amenajată, unde se puneau busuioc, nuntașii urându-i mirelui: „forța aburului și puterea ursului”. Masa continua până către dimineață, nuntașii jucând brâul, brânza de unu, de doi și de trei, chindia, sârba, ațica, fedeleşul, hora mare și altele. Dimineața, nuntașii erau serviți cu ciorbă de potroace, dar nu de găină, așa cum este tradiția la români, ci din picioare, greabăn, partea de carne cea mai vârtoasă dintre gât și spinare, și burtă de vițel.

Când nunta lua sfârșit, socrii mari îi invitau pe cele mai apropiate rude – *deadu* (bunicul), *baba* (bunica), *cicio/uiciu* (unchi, fratele din partea tatei), *drașcu* (unchiul din partea mamei), *bule / lelia / uica* (mătușă) etc. - în prima zi de joi, la o petrecere numită la *plăcinta nurorii puturoase*, căreia bulgarii îi ziceau *tucmănic*. Practic, plăcinta era compusă din foi din cocă asemănătoare celei de cozonac, care se întindeau în tăvi de aramă, iar ca umplutură se puneau brânză de oaie, stafide, ouă, în final foile fiind strânse pe deasupra și puse la cuptor.

La sfârșit, fiecare mesean, cu câte o sticlă de rachiu legată cu o panglică roșie în mână, soacrele cu câte o salbă de ardei roșu la gât, iar ceilalți meseni

cu șervetul primit în dar de la mireasă, încingeau o horă mare, după care, nunii erau duși acasă cu lăutari și petrecerea se încheia. Era momentul în care o stolniceasă le spunea nașilor: „Să vă trăiască finii”, după care spărgea o oală de lut. Ca un ultim ceremonial, cu toții ieșeau în curte unde, „bulca” (mireasa) turna apă de la fântână ca să se spele nașii. Când cofa era plină, un nuntaș o răsturna. Era apoi umplută de mire, dar răsturnată de mireasă.

Luni după nuntă se trimitea la soacra mică „rachiul roșu” (ceremonial anunțat de doi stolnici cu plosca, cu focuri de armă), împreună cu „cămașa miresei” din noaptea nunții, jucată pe tot parcursul de o stropolitoare însoțită de lăutari și arătată tuturor ca semn al virginității miresei. Era un moment de mare mândrie pentru mama fetei că aceasta și-a păstrat „fetia” până la căsătorie. Totodată, socrul mic trebuia să bea, pe nerăsuflăte, un borcan cu rachiu.

Mărți, avea loc ceremonialul numit „plăcintele” când, la casa marelui, rudele, cuscii și nașii, veneau fiecare cu câte o plăcintă, ciorbă, friptură și băutură. În timpul petrecerii femeile cântau cântece bulgărești, la sfârșit tinerii primind daruri de la stolnici.

Joi seara era „pofteala”, când tinerii căsătoriți erau invitați la mama miresei, pentru ziua de vineri. Dormea la casa lor, iar a doua zi, însoțiți și de mama băiatului, cu două pâini și doi pești (de preferință, crapi) și tânăra nevestă legată la cap cu un tulpă alb, mergeau la casa părinților fetei unde petreceau, seara rămânând să doarmă aici. Obiceiul se mai numea și „spălățul la cap”, deoarece, după ce se ajungea la casa soacrei mici, acesta se spăla pe cap. Sâmbăta, tot la părinții fetei, rudele ambelor familii petreceau până noaptea.

Iar duminica, finii mergeau la horă, iar în duminica a șasea de la cununie, tinerii erau „scoși la biserică” de către nași unde, după o scurtă slujbă, erau conduși la icoane, moment despre care se spunea că „i-a dat cu capul de icoane”. Tânăra căsătorită era îmbrăcată cu rochia de mireasă, dar fără voal. Din nou erau invitați la masă la nași, finii venind cu plosca cu vin și daruri (ploconul) și primeau în dar obiecte de uz casnic, mai ales vase din aramă în care se pregătea hrana.

Alte tradiții

Ca o particularitate privind drepturile femeilor față de bărbați, menționăm că fetele aveau drept de moștenire asupra imobilelor, care se împărțeau numai între descendenții pe linie bărbătească. Fetele primeau din partea părinților o casă, numai în condițiile în care aceștia își permiteau și în cazul în care aveau o stare materială deosebită, de cele mai multe ori moștenirea constând în terenuri agricole și „scule de casă”, cum ar fi o mașină de cusut. În același context, înstrăinarea unei proprietăți avea regulile sale, specifice bulgarilor, în sensul că,

vânzătorul era obligat mai întâi să se adreseze rudelor, apoi celorlalți membri ai comunității de „sârbi”, iar dacă toți aceștia refuzau să o cumpere, proprietarul îl putea vinde altcuiva, indiferent de naționalitate.

Respectul față de părinții și rudele mai în vârstă era marcat la bulgari, îndeosebi, cu prilejul de „Lăsata secului”, înainte de sărbătoarea Sfintelor Paști. Frații mai mici mergeau la părinți, la frații mai mari și la nașii de botez pentru a-și cere iertare pentru greșelile săvârșite de peste an. După ritualul „iertării”, gazdele așezau masa, iar la plecare musafirii sărutau mâna acestora, primind câte o lumânare aprinsă și un măr.

Un alt obicei specific bulgăresc se petrecea cu prilejul „Plugușorului”, când gazda îi răsplătea pe urători punându-le bani în clopoței, iar fata acesteia le dăruia băieților câte o batistă brodată, cea mai frumoasă fiind oferită, dacă era cazul, aceluia pe care îl simpatiza (iubea) cel mai mult. Cu același prilej, „plugul mare”, format dintr-un plug la care erau înhămați doi boi împodobiți cu panglici colorate, era însoțit de băietanii care însoțeau „utilajul”, îmbrăcați în costume naționale, jumătate românești, jumătate bulgărești, cu căciuli de astrahan, scurte îmblănite, încălțați cu bocanci și cu picioarele protejate de frig cu ciorapi din lână albă, numiți și cioareci. „Plugarii” mergeau pe la casele gospodarilor, intrau în curtea gazdei, trăgeau o brazdă, două, le urau să aibă, în anul următor, bucate bogate și, în final, colindătorii-călăreți, care aveau privilegiul de a fi încălțați cu cizme înalte, până la genunchi, și pelerine, încălecau pe caii lor împodobiți cu clopoței și panglici colorate, luând drumul spre alți fruntași bulgari doritori de ospete¹⁰.

Din păcate, multe din tradițiile și obiceiurile cu care coloniștii bulgari au venit în țara noastră au dispărut. *Lăzărița*, *Kukerii (Cucii)* sau *Babindenul* – tradiții specifice ale acestei etnii, vechi de sute de ani, se mai țin doar în câteva zone ale țării în comunități de bulgari, în schimb, la Buzău, acestea au rămas de domeniul trecutului, dovadă că bulgarii au acceptat mai repede tradițiile românești.

La „Lăsatul secului”, când începea postul Paștelui, tinerii pregăteau donițe (duhonițe) cu păcură și grămezi de buruieni uscate, adunate pe terenul unde se desfășura hora, pe care le aprindeau. Se încingea apoi hora, în jurul unei prăjini în care avea fixată în vârf o doniță cu păcură care ardea, înlocuită de fiecare dată când combustibilul se termina. Hora se dansa pe o melodie cântată de fete. Participau flăcăi și fete, cât și cuplurile căsătorite cu o iarnă înainte, aceștia, după 2-3 ore de distracție, mergând la casele nașilor și rudelor „pentru iertăciune”. Aveau cu ei o ploscă cu vin și o tavă cu dulciuri și portocale. După ce se „lăsa sec”, nu se mai organizau hore, dar în zilele de

¹⁰ Informator Ioana Ștefan Chircu (Chirciu), din Buzău, str. Transilvaniei, nr. 373, anul 2005.

sărbătoare bătrânii și tinerii, fără nici un obiect de podoabă, se adunau pe o poiană de pe strada Coloniilor, nu departe de biserica „Gârlași”. Aici jucau diferite jocuri, mai cunoscute fiind „secii”, „borșul” și „lumânărica”.

Primul consta din formarea unui cerc de către tineri care se țineau de mâini. Când unul striga „seci”, fugeau cu toții spre a nu fi prinși de acesta, astfel trebuia să-i ia locul și așa până se plectiseau. La cel de-al doilea, în cerc erau doi tineri, unul în picioare, altul stând jos. Primul, cu mâna pe capul celui așezat, întreabă: „Cum dai borșul” ? și i se răspundea; „Cum îl vezi, cu ochii verzi, cu o lingură de păsat să nu zacă de vărsat”. Fugeau apoi cu toții, fiecare, în câte o parte a cercului și cel care ajungea ultimul lua locul celor doi.

La jocul „lumânărica”, flăcăii și fetele se așezau la 4-5 metri unul de altul, cu câte o rămurică în mână, doar două persoane nu aveau nimic în mâini. La un semnal, aceștia fugeau către cel care ținea așa zisa „lumânărică” și primul ajuns o lua și rămânea pe loc. Cel căruia i se lua „lumânărica” fugea către un altul cu „lumânărică” și așa mai departe, jocul având elemente comune cu „polca pe furate”.

De „Sf. Gheorghe”, fetele și băieții, împreună cu părinții, mergeau în Crângul orașului, la iarbă verde, cu babic și friptură de miel și petreceau toată ziua.

Sârbiî grădinari, îndeosebi, la horele de la Crăciun, Sf. Vasile, Boboteaza, ca și la nunțile din *câșlegi*¹¹, cu fastul lor aparte, atrag atenția prin originalitatea costumelor și a obiceiurilor pe curioșii târgului. Altădată, mai ales fetele și nevestele se distingeau prin purtarea salbelor de aur *leffii*, a *barizurilor*¹² și a *cațaveicilor*¹³, iar bărbații și flăcăii ieșeau în evidență prin căciulile de astrahan, *contășele*¹⁴ bine îmblănite și cizmele cu *taban*¹⁵ și creți.

Gastronomia

Gastronomia tradițională a ținut cont în permanență de efortul fizic deosebit ce era impus de munca grădinaritului, meniurile fiind alcătuite astfel încât să aibă un aport caloric mare, să fie sățioase, dar mai ales gustoase. În bucătăria bulgărească se folosea în realizarea preparatelor culinare cartofii, vinetele, ardeiul gras roșu, castraveții, fasolea, zacuștile având rolul de aperitive. Pe de altă parte, bucătăria bulgărească este o adevărată ispită pentru

¹¹ Câșlegi - interval de timp în care creștinii mănâncă de dulce, în care nu postesc.

¹² Bariz (var. bariș) - broboadă de lână foarte subțire și ușoară.

¹³ Cațaveică - haină îmblănită cu mâneci largi și lungă până sub talie, purtată de femei; scurteică.

¹⁴ Contășel - (diminutiv al lui contăș, haină bărbătească, de obicei îmblănită, scurtă până la brâu.

¹⁵ Taban - căptușeală a tălpii la încălțăminte; brant.

gurmanzi, având multe trăsături comune cu majoritatea celor din țările balcanice, cu puternice influențe grecești și turcești, în care se foloseau și având un gust picant, condimente iuți și multe legume.

„Mămăligă mâncau foarte rar. Singuri își făceau pâinea, singuri își fierbeau legumele (un fel de ciorbă din toate soiurile de legume, dreasă cu untdelemn sau untură și foarte ardeiată)” consemna publicistul D. I. Ștefănescu în revista *Albina*¹⁶.

Prânzul, la muncile din grădină, era compus, în general, din salate pe bază de legume, brânză, ouă fierte și nelipsitul babic, un salam de casă, un preparat specific al bulgarilor buzoieni, crud-uscăt, ușor afumat, ce are în compoziție pulpă de porc degresată și dezosată și/sau pulpă de vițel dezosată, la care se adaugă boia dulce și iute, sare și bulion de ardei. Pentru a potrivi la gust compoziția pentru babic, se face o „pitușcă”, adică un fel de chiftea, ce se prăjește în tigaie sau pe grătar, în loc de mici. Bărbații casei degustă pitușca, după care beau un pahar cu vin și hotărâsc ce mai trebuie pus în covată - sare sau boia dulce, ori din cea iute.

Pe vremuri era o cârciumă pe str. Marghiloman, patronată de nea Profiriu, mare meșter la preparatul pitușcilor și care, de la Sf. Dumitru și până la Lăsata secului, îi servea însoțiți cu o ulcică de tulburel de Săhăteni¹⁷.

După aceasta, compoziția se introduce în maț de mânzat. Afumarea preparatului se face cu rumeguș din lemn de esență tare. Babicul se pune la uscat în podul casei după 2-3 zile de presare. Acolo, se usucă circa 5-7 zile, apoi se dă la un fum rece și nu prea puternic, timp de câteva ore. Pe parcursul iernii, babicul se păstrează agățat la grindă în pod. Se consumă ca atare. Rețeta este una autentică din zona Buzăului. Se spune că cea mai bună perioadă pentru prepararea babicului este toamna târzie, după ce dă bruma în grădinile de zarzavat, dar vremea de afară este rece fără să înghețe apa.

Babicul la sârbii buzoieni a ajuns o emblemă. Nu-i grădinar bulgar dacă nu are babic, iar ei îl consumă la orice ocazie, dar și ca ingredient în diferite mâncăruri: omletă cu babic, tocănițe, ciorbe de zarzavat cu babic, ciulama de ciuperci cu babic etc¹⁸.

O serie de rețete culinare au rămas și astăzi, iar în casa fiecărui „sârb” poți mânca delicioasa *ciorbă de babic*, *salata de legume*, *musacaua*, *tocănița* sau *pilaful cu pește* ori un *ghiveci de legume (călugăresc)*, în compoziția cărora

¹⁶ D. I. Ștefănescu, *Cum s-au apucat bulgarii de cultura legumelor*, în *Albina*, an XXVI, nr. 10, septembrie 1927, p. 385.

¹⁷ Marian Rădulescu, *Istorieare cu miroazne și crustă*, Buzău, Editura Raluca, 2007, p. 12.

¹⁸ *Ibidem*, p. 133.

sunt incluse mai toate produsele din grădină, *plăcinta de dovleac cu stafide*, iar pentru băutori, *ardeiată cu boia, pisci, dulceața de „prunișoare”* etc.

În prima zi a lui Făurar, bulgarii, preluând din tradițiile turcești, sărbătoreau *Gurbanul*, *Arezeanul* sau *Zarezanu*, eveniment care marca începutul unui nou sezon agricol. La punctul de trecere dintre iarnă spre primăvară, gospodarii se îngrijeau de vii și mergeau să taie trei coarde de viță. La locul unde a fost frântă tulpinița, se picura vin din recolta din toamna trecută ca să-i dea putere. Cel mai dibaci dintre toți era ales „Tzar Trifon”, iar o împletitură din nuielușe de viță de vie era semnul respectului de care se bucura printre săteni. „Tzar Trifon” era cinstit cu vin de către ceilalți, iar cel mai prețuit era vinul roșu, fără de care niciun ritual nu se putea considera împlinit. Cu cât va curge mai mult vin în timpul Zarezanului, cu atât se vor umple la toamnă pivnițele de vin din cel mai bun. În acest timp, femeile pregăteau un fel de pită, o coptură ritualică, pe care o împărțeau tuturor celor prezenți în vie. O dată întorși acasă, pentru acest eveniment se pregătea o mâncare specifică din măruntaie de miel, oaie sau berbec, un fel de ciorbă la care cei mai înstăriți gospodari adăugau și bucăți de carne potrivite, pe care le lăsau să fiarbă într-o oală cu apă, în care se adăugau diverse condimente, cum este cimbrul, rădăcinile și tulpinile unor plante, și se lăsa să fiarbă până când zeama scădea și se făcea o pastă groasă. Carnea o dată fiartă, împreună cu diferite condimente, era oferită invitaților – rude, vecini, prieteni – după care ritualul se încheia cu dansuri, simbolizând triumful vieții asupra morții, a căldurii asupra frigului. După care urma chiolhanul, despre care nu mai știm nimic. Acest fel de mâncare se dădea, uneori, în străchini, la pomeni, sau copiilor bolnavi, spre însănătoșire. În acest ultim caz, cea care pregătea mâncarea de „gurban” rostea, deasupra oalei în care se gătise, formule magice și creștinești, ceea ce trebuia să confere acesteia puteri supranaturale. Alteori, se frigea carne, se bea vin, se spuneau glume și se istoriseau diverse întâmplări petrecute în viața fiecăruia (uneori se sacrifică un berbec, de unde și numele obiceiului *Gurban* tr.= berbec). Ritualul se încheia cu dansuri, simbolizând triumful vieții asupra morții, a căldurii asupra frigului.

Din păcate, multe alte rețete tradiționale bulgărești au fost abandonate, unele le mai găsești la masa vreunei familii mai conservatoare, dar multe altele au fost pierdute de generațiile contemporane. Oare câți dintre urmașii de azi ai foștilor coloniști bulgari își mai aduc aminte de scovergile rumene, așa-numitele *parpalace*, sau cine mai știe de *tarator cu smântână sau iaurt și castraveți*, mâncare adusă de aceștia tocmai din munții Rodopi? Poate că și azi se mai mănâncă *omleta de la Merdania* cu ardei copti, cu ceapă și mărar, *dulungaci* cu lapte, un fel de plăcintă cu brânză de bivoliță, *cevermé*, o friptură peste care se toarnă vin negru, unt încins și boia iute, dar cine le mai știe după

denumirile exotice cu care ei, bulgarii, i-au uimit acum peste 200 de ani pe români?

Deși se mai regăsesc în meniurile bulgarilor buzoieni, numele acestor preparate culinare au fost uitate, dar prin preumblările turiștilor români prin stațiunile de odihnă din Bulgaria, acestea, cu siguranță au fost gustate.

Este cert, multe dintre tradițiile și obiceiurile bulgarilor din România au dispărut sau vor dispărea, acesta fiind un proces inevitabil datorat poate globalizării, poate și dorinței de a ține pasul cu evoluția societății contemporane în care trăiesc. Un lucru însă rămâne cert: așezarea grădinarilor bulgari în România și, în special, în spațiul buzoian, a fost un lung proces istoric, și astăzi face parte din istoria orașului și a județului nostru, care i-a adoptat ca o mamă bună.

Costum popular bulgăresc (sec. XIX)

Negustor bulgar (1890)

Fotografii nuntă în comunitatea de bulgari din Buzău (1935-1940),
Colecția prof. Constantin Dumitrescu

Fotografii nuntă în comunitatea de bulgari din Buzău (1935-1940),
Colecția prof. Constantin Dumitrescu

Fotografii nuntă în comunitatea de bulgari din Buzău (1935-1940),
Colecția prof. Constantin Dumitrescu

Fotografii nuntă în comunitatea de bulgari din Buzău (1935-1940),
Colecția prof. Constantin Dumitrescu

Familia Nenciu (1935-1940),
Colecția Valeriu Nicolescu

Fotografie de nuntă familia Vrapciu (1935-1940),
Colecția Viorel Frîncu

Familia Râmniceanu (1935-1940),
Colecția Valeriu Nicolescu

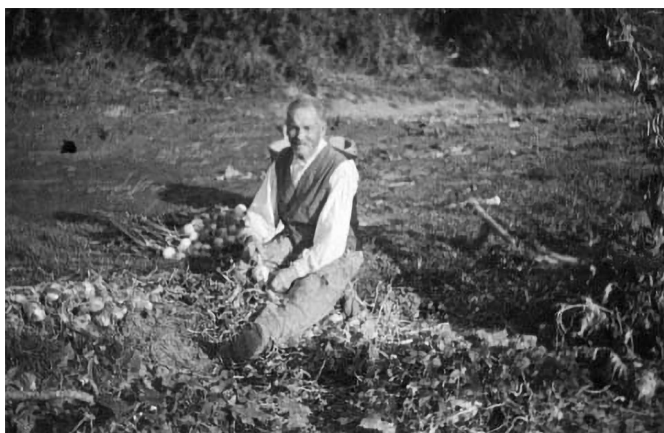

Foaie de zestre.

În care se constată Dotta que, sub domniul dău frîi
mele Dana născută Lesiu, que cu consimțimîntul Tatărui apro-
cedat căsătorie cu zănelle Ștefanu C. Obretin din aqista
urba, colora galbenă, precum mai în jos se arată a
nume. — Buzău, Anul 1879 Ianu 5.

Nr.	Numirea obiectelor	Valuarea
		Lei. 00
1.	Locul tot, cu casa clădită pe dînsul, que posedu din ve- chime della parinti mei. Situat în aqista urba, Callea Dobrozi, Colora galbenă, și quare locu se marginoze la față cu menționata Calle, la nordu săi mișcă dephi cu locul lui Nicollae Lesiu și la sudu săi mișcă dephi cu al lui Dumitru Vădu, iar fundul cu șantul săi Canalul que curge ca apă la Pelistacle Dălu Don Marghiolomani, tota aquesta proprietate valorată în suma.	2000
2.	Gardioppa, compusa din mai multe obiecte de înbră- șaminte, precum și din deferite seche de cassa,	463.
	Totele tot li vor: două miș patru sute, desedec și trez.	2763
	Doșen Lesiu adeverdu.	
	Mai multa mesu pe dotta de mai casu.	
	Dana Lesiu.	
	Declat multămire pe dotta de mai cas și de primire și urmidă propria mea demuatura.	
	Ștefanu C. Obretin	

Foaie de zestre,
Colecția Viorel Frîncu

Prânz în grădina cu legume, 1955,
Colecția Cornelia Cireșaru